

Rudolf Steiner

O poznání duchovního světa

Vhled do výsledků duchovní vědy se usnadní, jestliže člověk v obvyklém duševním životě vezme v úvahu to, co poskytuje pojmy, které se dají rozšířit a přetvořit tak, že pozvolna dosahují k dějům a bytostem duchovního světa. Pokud si člověk trpělivě nezvolí tuto cestu, bude vystaven pokušení představovat si duchovní svět příliš podobný světu fyzickému neboli smyslovému. Bez této cesty nebude dokonce ani schopen vytvořit si přiléhavou představu o čemkoli duchovním a o jeho vztahu k člověku.

Duchovní jevy a bytosti naléhají na člověka, jestliže svou duši připravil k jejich vnímání. Způsob, jakým naléhají, je naprosto odlišný od vystupování fyzických skutečností a bytostí. Představu o tomto zcela odlišném vystupování však můžeme získat tak, že si připomeneme proces vzpomínání. - Před více či méně dlouhou dobou jsme něco prožili. V určitém okamžiku - z toho či onoho popudu - se to vynoří z hlubiny duševního prožívání. Víme, že to, co se tu takto vynořilo, odpovídá nějakému prožitku, a k tomuto prožitku to vztáhneme. V okamžiku vzpomínky však *v přítomnosti* nemáme z prožitku nic jiného než vzpomínkový obraz. - Představme si nyní v duši se vynořující obraz takového druhu, jako je obraz vzpomínkový, ovšem tak, že tento obraz nevyjadřuje něco předtím prožitého, nýbrž něco, co je duši cizí. Vytvořili jsme si tím představu, jak v duši, je-li na to dostatečně připravena, zpočátku vystupuje duchovní svět.

Protože tomu tak je, bude ten, kdo není náležitě obeznámen s poměry duchovního světa, neustále namítat, že všechny „domnělé“ duchovní zážitky nejsou ničím jiným než více či méně nezřetelnými vzpomínkovými obrazy, které pouze duše jako takové nepoznává, a může je proto pokládat

za zjevení nějakého duchovního světa. Naprosto

ovšem nechceme popírat, že rozlišování iluzí a skutečností v této oblasti je obtížné. Mnozí lidé, kteří se domnívají, že mají vjemy z nadsmyslového světa, se jistě zabývají jen svými vzpomínkovými obrazy, které pouze jako takové nepoznávají. Aby zde člověk viděl jasně, musí být poučen o mnohém, co může být zdrojem iluzí. Stačí například, aby jen jednou něco letmo zahlédl, tak letmo, že dojem z toho ani plně nepronikl do vědomí; a později se to může - možná dokonce úplně proměněné - vynořit jako živý obraz. Dotyčný nás pak bude ujišťovat, že s touto věcí nikdy neměl nic do činění, tedy že měl skutečné vnuknutí.

Díky těmto a mnoha dalším skutečnostem lze pochopit, že údaje o nadsmyslovém zření připadají nanejvýš pochybné těm, kdo nejsou důkladně obeznámeni s osobitou povahou duchovní vědy. - Kdo bude pečlivě dbát všeho, co je v mém spise *Jak dosáhnout poznání vyšších světů** řečeno o rozvíjení duchovního zření, získá bezpochyby možnost rozlišovat v této oblasti iluzi a pravdu.

V této souvislosti lze však říci také následující věc. Duchovní zážitky se objevují nejprve jako obrazy. Vystupují z hlubin duše, která je na to připravena, jako obrazy. Nyní jde o to, aby člověk k těmto obrazům získal náležitý vztah. Cenu pro nadsmyslové vnímání mají teprve tehdy, jestliže celým způsobem, jakým se ukazují, naprosto nechtějí být brány samy o sobě. Jakmile takto brány jsou, mají sotva větší cenu než běžné sny. Musí se ohlašovat jako písmena, která má člověk před sebou. Nezabýváme se tvarem těchto písmen, nýbrž čteme v nich to, co vyjadřují. Tak jako nás něco napsaného nevyzývá k tomu, abychom popisovali tvary písmen, nevyzývají nás ani obrazy, jež tvoří obsah nadsmyslového zření, abychom je pojímali jako takové; nýbrž samy sebou vyvolávají nutnost zcela pominout jejich ⁴ GA 10; česky vyšlo jako *O poznávání vyšších světů*, Baltazar 1993. (Pozn. vyd.) obraznost a duši směřovat k tomu, co se skrze ně vyjadřuje jako nadsmyslový děj nebo bytost.

Tak jako někdo nemůže vznést námitku, že dopis, díky němuž se člověk dozvídá něco předtím zcela neznámého, se přece skládá jen z dávno známých písmen, nelze ani vůči obrazům nadmyslového vědomí říci, že přece obsahují jen to, co je vzato z běžného života. - To je jistě do určité míry správné. Skutečnému nadmyslovému vědomí však nejde o to, co je takto vzato z běžného života, nýbrž

o to, co se v obrazech vyjadřuje.

Nejprve se ovšem duše musí připravit na to, že se na jejím duchovním obzoru vynoří takovéto obrazy; k tomu však musí také pečlivě rozvíjet cit pro to, aby nezůstala u těchto obrazů stát, nýbrž aby je náležitým způsobem vztáhla k nadmyslovému světu. Lze veskrze říci, že k pravému nadmyslovému nazírání patří nejen schopnost uzříti v sobě obrazný svět, ale také jiná schopnost, kterou lze přirovnat ke *čtení* ve smyslovém světě.

Nadmyslový svět si musíme zprvu představovat jako něco, co se nachází zcela mimo obvyklé vědomí. Toto vědomí nemá vůbec nic, čím by mohlo k tomuto [*tj. nadmyslovému*] světu proniknout. Pomocí sil duševního života, zesílených v meditaci, nejprve dosáhneme *doteku* duše s nadmyslovým světem. Z příboje duševního života se tím vynoří zmíněné obrazy. Ty jako takové představují tablo, které v podstatě utkává zcela duše samotná. A utkává je ze sil, jež si osvojila ve smyslovém světě. Toto obrazné tkanivo skutečně neobsahuje nic jiného, než co se dá přirovnat ke vzpomínce. - Čím více si to v souvislosti s jasnozřivým vědomím člověk uvědomuje, tím lépe. Nebude se pak oddávat žádné iluzi o povaze těchto obrazů a vypěstuje si tak správný cit pro to, jakým způsobem je třeba tyto obrazy vztahovat k nadmyslovému světu. Pomocí těchto obrazů se naučí v nadmyslovém světě *číst*. - Prostřednictvím dojmů smyslového světa je člověk bytostem a dějům tohoto [*tj. smyslového*] světa přirozeně mnohem blíže, než je prostřednictvím nadmyslově zřených obrazů nadmyslovému světu. Mohli bychom dokonce říci, že tyto

obrazy jsou zprvu jako opona, kterou si duše zatahuje před nadsmyslovým světem, cítí-li, že se jí tento [tj. *nadsmyslový*] svět dotýká.

Jde o to, aby se člověk pozvolna vpravil do způsobu prožívání nadsmyslových věcí. V prožívání pozvolna vyplyne přiměřený výklad, správné čtení. V případě významnějších nadsmyslových prožitků bude z toho, co člověk zří, samo sebou zřejmé, že nemůže jít o vzpomínkové obrazy z obvyklého prožívání. Ti, kdo si osvojili přesvědčení o jistých nadsmyslových poznacích - nebo se přinejmenším domnívají, že si ho osvojili - však na tomto poli tvrdí mnoho nesmyslného. Mnozí lidé například jisté obrazy, vynořivší se v jejich duši, vztahují k prožitkům z dřívějšího pozemského života, jsou-li přesvědčeni o opakovaných pozemských životech. Člověk by měl být vždy nedůvěřivý, zdá-li se, že tyto obrazy poukazují na takovéto předchozí pozemské životy, jež jsou v tom či onom ohledu podobné tomu současnému, nebo které se projevují tak, že současný život lze z domnělých dřívějších životů *rozumově* snadno pochopit. Jestliže ve *skutečném* nadsmyslovém prožívání vyvstane opravdový dojem předchozího pozemského života nebo předchozích pozemských životů, pak se většinou ukáže, že tento dřívější život nebo dřívější životy měly takovou povahu, jakou by jim člověk nikdy nedokázal dát na základě jakéhokoli vymyšlení vycházejícího ze současného života, jakéhokoli přání či úsilí z tohoto života, ani by jim v myšlení takovouto povahu dát nechtěl. Člověk například v jednom okamžiku současného života přijme dojem ze svého předchozího pozemského života, v němž je zcela nemožné osvojit si schopnosti a podobně, které v onom životě měl. Jelikož nepřipadá v úvahu, že by se při těchto významnějších duchovních prožitcích dostavily obrazy, které by mohly být vzpomínkami z běžného života, jsou tyto obrazy většinou takové, že v obvyklém prožívání by na ně člověk naprosto nemohl připadnout. - Pro skutečné dojmy ze světů zcela

nadsmyslových je tomu tak měrou ještě vyšší. Mnohdy například neexistuje žádná možnost vytvořit si na základě běžného života obrazy, jež se vztahují k bytí mezi pozemskými životy, tedy k životu mezi poslední smrtí člověka v předchozím pozemském životě a narozením do současného života. Člověk tu může zjistit, že si v duchovním životě vytvořil náklonnosti k lidem a věcem, které jsou v úplném rozporu s odpovídajícími náklonnostmi vytvářenými v pozemském životě. Poznává, že v pozemském životě byl často puzen k tomu, aby se láskyplně zabýval něčím, co v předchozím duchovním životě (mezi smrtí a narozením) odmítal, čemu se vyhýbal. Všechno, co by se jako vzpomínka na tuto věc mohlo vynořit z obvyklého prožívání, by muselo být jiné než dojem, který člověk získává z duchovního světa na základě skutečného vnímání.

Ten, kdo není dostatečně obeznámen s duchovní vědou, bude mít ovšem námitky dokonce ještě i tehdy, mají-li se věci tak, jak bylo právě popsáno. Může říci: Nu ovšem, máš nějakou věc rád. Lidská povaha je složitá. Do každé náklonnosti je přimíchán skrytý odpor. Ten se ti pak s ohledem na dotýcnou věc ve zvláštní chvíli vynoří. Budeš ho považovat za předzrodny zážitek, zatímco ho lze možná vysvětlit úplně přirozeně podvědomými duševními skutečnostmi. - Na takovouto námitku nelze obecně říci nic jiného, než že pro mnohé případy je zcela jistě oprávněná. Poznatky nadsmyslového vědomí, tak aby proti nim *nebylo námitek*, totiž nelze získat nijak snadno. Avšak stejně jako je pravdou, že se „domnělý“ duchovní badatel může mýlit a nějakou podvědomou skutečnost vztahovat k zážitku pocházejícímu z předzrodného duchovního života, je pravdou i to, že duchovně-vědecké školení vede k takovému sebezpoznání, které zahrnuje i podvědomé stavy duše

a i v tomto ohledu se může zbavit iluzí. Nechci zde však Ivrdit nic jiného, než že *pravdivé* jsou jen takové nadsmyslové poznatky, které v poznávací činnosti dokážou rozlišit to, co pochází z nadsmyslových světů, od toho, co vytvořila pouze vlastní představa. Tuto rozlišovací schopnost si však člověk při vžívání se do nadsmyslových světů osvojí natolik, že v této oblasti rozliší vjem od smyšlenky stejně jistě, jako ve smyslovém světě rozliší horké železo, jehož se dotkne prstem, od horkého železa, které je pouhou smyšlenkou.